

РЕЦЕНЗИЯ

на дисертационния труд за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на Кирил Ангелов Ненов – редовен докторант в секция „Средновековна история“ на Института за исторически изследвания при БАН с научен ръководител акад. Васил Гюзелев, на тема

„БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ В ГЕОГРАФСКО-ПЪТЕПИСНАТА КНИЖНИНА И КАРТОГРАФИЯТА ОТ XIII–XV В.“

Кирил Ненов е възпитаник на Пловдивския университет „Паисий Хилендарски“, който завършва през 2007 г. с магистърска степен по история. Още като студент проявява интерес към медиевистиката и старата българска история, което кулминира в основаването от негова страна на Фондация „Българско историческо наследство“ (2006 г.). Малко по-късно Ненов става един от най-активните членове на редколегията на новото българско медиевистично списание „Bulgaria Mediaevalis“ (2010 г.), наложило се бързо като неофициален орган на Асоциацията на византинистите и медиевистите в България.

Още преди да започне систематичната си подготовка за изследвач на средновековната история Кирил Ненов участва успешно в проведения през 2011 г. в София XXII световен конгрес по византология, като полага и специални усилия за професионалния вид на издадените томове с материали от и за конгреса, което трябва да бъде отчетено и като значима заслуга на оглавяваната от него Фондация „Българско историческо наследство“.

През 2011 г. Кирил Ненов спечелва конкурса за редовен докторант, обявен от секция „Средновековна история“ към Института за исторически изследвания – БАН и постъпва на подготовка към Института с научен ръководител акад. Васил Гюзелев. В рамките на определения от Закона за развитие на акаде-

мичната общност в Република България срок докторантът представи първия вариант на дисертационния си труд и с това убеди както колегите от секция „Средновековна история“ на Института за исторически изследвания при БАН, така и Научния съвет на Института, че съществуват всички основания той да бъде отчислен с право на защита. В изминалия оттогава едногодишен период Кирил Ненов се е съобразил с направените му от семинара на Секцията бележки и предложения, намерил е някои нови успешни решения на структурни, технически или чисто изследователски проблеми на дисертацията и в края на месец февруари тази година представи вече един много по-зрял и по-съвършен вариант на своя дисертационен труд. Това даде основание на членовете на секция „Средновековна история“ да препоръчат единодушно на Научния съвет и на Директора на ИИСтИ-БАН да бъде открита процедура по защита на труда, което може да се види от съответните документи, приложени от кандидата.

Темата на дисертационния труд на Кирил Ненов беше добре и навреме подбрана с оглед на засиления напоследък интерес към писмения, картографски и друг изворов материал за средновековната история на Средиземноморския регион през последните столетия на средните векове. В резултат на този интерес и забележима изследователска и издателска активност на редица български и чуждестранни учени, материалите, засягащи българската история през XIII-XV в. също се умножиха. Това преди всичко изисква да бъдат подготвени по-голям брой млади специалисти, които впоследствие да се захванат с анализа и интерпретацията на новопостъпващия изворов материал, а от друга страна този материал трябва да бъде систематизиран и впоследствие дигитализиран с оглед на неговото по-лесно и акуратно ползване от научната общност.

В този смисъл намирам избраната тема на дисертационния труд много подходяща за навлизане в материята на един млад изследовател, какъвто е колегата Кирил Ненов. Със своята работа той показва, че се е заел методично и скрупулъзно да следва добрите практики и доказано прагматичните подходи към изворовия материал, на които един млад учен може да се научи в школата,

създадена през последните десетилетия на територията на БАН и българските висши училища от акад. Васил Гюзелев.

Положително е и отношението ми към хронологичните рамки на изследването, направено от Ненов. Действително географско-пътеписната книжнина в Европа нараства значително именно през периода XIII-XV в., откъдето вероятността за откриване на повече сведения за българската история е съответно и по-голяма (очакване, което напълно се оправдава от резултатите на дисертационния труд). Трябва специално да подчертая, че докторантът добре е преценил възможностите и времето за написване на един дисертационен труд и се е ограничил само до събиране и интерпретация на сведения за историческата география на средновековна България през посочения период. Както и той се е уверил при работата си с изворите, географско-пътеписните съчинения от епохата съдържат сведения и за много други аспекти от действителността в България и съседните ѝ страни и народи, но включването на тези сведения като обект и цел на настоящия труд би го превърнало в огромно предизвикателство, непостижимо в рамките на определеното за дисертационен труд време и обем.

По-нататък трябва да изтъкна добре формулираните от докторанта цели на изследването:

1) Да се състави жанрова класификация на паметниците: а) географски текстове (пътеписи и пътни дневници, географски трактати, портолани, итинерарии и географски екскурси; б) картография (мапамундии, навигационни карти и регионални карти).

2) Систематизиране на писмените сведения в отделни тематични области като: наименования на страната и населението, местоположение и граници; физикогеографска характеристика, областно-поселищна система, пътна мрежа и стопанство.

3) Съставянето на каталог на всички известни карти, включващи в своите рамки българските земи.

На тези три основни цели, които дисертантът си е поставил като задача да постигне, отговарят общо взето със съдържанието си и трите глави на дисертацията: 1) ИЗВОРИ И ИСТОРИОГРАФИЯ (40 стр.); 2) БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ В ГЕОГРАФСКО-ПЪТЕПИСНАТА КНИЖНИНА ОТ XIII-XV В. (около 200 стр.); 3) БЪЛГАРИЯ И БЪЛГАРИТЕ В КАРТОГРАФИЯТА ОТ XIII-XV В. (115 стр.). Общият, надвишаващ разумния за една „малка“ докторска дисертация обем на дисертацията от 492 стр. има своето обяснение с характера на изследването, което съдържа два скрупулъзно разработени каталога – на топонимичния материал, открит в изследваните извори, и на привлечените старинни географски карти. Отделно може да се посочи, че електронният формат, от който е направена настоящата разпечатка на дисертационния труд, предполага значителна загуба на място (по преценка на око – около 50%) при поместване на илюстрации – в случая географските карти, които са представени чрез изображения.

Основно значение за оценката на едно съчинение, с което се аспира за образователната и научна степен „доктор“ е дали то покрива изискванията на Закона за развитие на академичния състав на Република България. Без да навлизам в подробности само ще припомня, че тези изисквания могат да бъдат сведени до три главни критерия. Първо, да представя своя автор като натрупал достатъчно теоретични познания по темата. Второ, като такъв, който умее самостоятелно да провежда научни изследвания в дадената област. И трето, в труда да се съдържат достатъчно научни приноси.

По първата и втората точка мисля, че рецензираният труд отлично представя колегата Кирил Ненов като надежден млад изследовател на тематиката, с която се е захванал и като достатъчно опитен в адекватното оформяне в писмен вид на своите изследователски усилия. По третия пункт мога да заявя, че приемам формулираните от Кирил Ненов постижения на неговото съчинение, а именно, че то е първи опит за цялостно разглеждане на темата за България и българите в географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII-XV в.;

че допълва представите ни за географията на късносредновековна България; че съдържа оригинална и подробна жанрова класификация на географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV в. и типологизация на картните изображения от епохата; че въвежда в научно обращение на малко познати и непознати извори за физическата и социално-икономическата география на българското пространство през XIII–XV в. и че добросъвестно систематизира разнообразните данни от географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV в. въз основа на устойчив модел за изследване на географията на средновековна България.

Тези приносни моменти показват големия потенциал за по-нататъшни занимания на автора на дисертационния труд в избраното от него поприще, както и проявения от него вкус към класификация, систематизация и внимателно отношение към изворовия материал – безспорно важни за такъв вид занимания качества.

От казаното дотук не следва, че дисертацията на Кирил Ненов е лишена от слабости (за някои технически и правописни несъвършенства въобще няма да повдигам въпрос) и едва ли не утре може да бъде издадена като книга. Такива амбиции, слава богу, няма и авторът ѝ, но не трябва да се отрича, че от рецензираното съчинение би излязъл един много полезен справочен труд, който да издигне на ново, по-високо равнище нашите изследвания върху средновековна България. Това може да стане обаче, първо, ако се реши кардиналният за всеки подобен труд проблем за структурата на поместения изворов материал и неговото подреждане – по териториален, тематичен, азбучен или някакъв вид смесен принцип. На този въпрос беше обърнато сериозно внимание и при първото, и при второто обсъждане на дисертацията на Кирил Ненов. Той е предложил едно възможно решение с настоящия вид на труда и ако то бъде одобрено и от почитаемото Научно жури, вероятно ще се наложи и при бъдещото издание на изследването. При всеки случай обаче книгата ще трябва да съдържа подробен показалец на имената, което ще улесни нейното използване.

Вторият проблем на изследването е почти пълната липса (с едно не особено сполучливо изключение на стр. 492) нарочно изработени карти и схеми на споменатите територии, региони, области, пътища и констелации от пристанищни и други типове селища в земите на средновековна България през XIII-XV в. Но и това е проблем (при това сложен за решаване по много причини!) на бъдещото издание на дисертационния труд и не може да се поставя като изискване на настоящия етап.

И трето, но може би не последно по значение, е забелязаната от много колеги, запознати с труда, възможност за ново, самостоятелно и също така задълбочено изследване на сведенията, съдържащи се в представените от автора средновековни карти.

Лично за мен маркираните проблеми не намаляват стойността на рецензирания труд и не предизвикват колебания каква оценка да дам на неговия автор. Още повече, че той е изпълни и всички останали изисквания на Закона за определен брой публикации по темата в реномирани научни издания, подготовка на автореферат по образец и т.н. Затова в крайна сметка с чиста съвест мога да дам своя положителен вот за присъждане на образователната и научна степен „доктор“ на редовния докторант на секция „Средновековна история“ на Института за исторически изследвания при БАН, Кирил Ангелов Ненов, за представения от него дисертационен труд на тема "България и българите в географско-пътеписната книжнина и картографията от XIII–XV в."

София, 18 март 2015 г.

проф. дин Илия Г. Илиев